

Візуально-просторовий тип. Передбачає формування образного мислення та запам'ятовування інформації, відчуття цілісності, читання та розуміння графіків і діаграм, просторового уявлення, вживання метафорики і, відповідно, робить реальним застосування в навчанні ілюстрацій і презентацій, користування асоціативними схемами, проектування графічних моделей, розроблення планів і завдань за допомогою діаграм, селектування та систематизування окремих елементів буття.

Сучасні педагоги і методисти пропонують багато різних методів, за якими визначають тип навчання і, відповідно, формування знань, умінь і навичок студента. Проте загалом навчальний тип, або стиль, на нашу думку, може бути ідентифікованим на таких змістовно-значущих рівнях:

- Як студент сприймає інформацію?
- Як впорядковує та обробляє інформацію?
- Які умови потрібні для засвоєння та зберігання інформації?
- Як відбувається відтворення інформації?
- Як відбувається засвоєння інформації?

З наведеного випливає наступне: при формуванні професійних компетенцій надзвичайно важливим є їх ототожнення з тими, що існують у цей час у європейській моделі та ідентифікація на перелічених вище змістовно-індикативних рівнях.

Шаркова І. М., к.ю.н.,
доцент кафедри теорії та історії держави і права

ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЯК НАУКА ТА НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Визнання нормативних дисциплін, передбачених навчальними планами, науками ставить на порядок денний не лише необхідність перегляду змістовного наповнення лекційних і практичних занять і відповідного корегування навчально-методичних матеріалів, а й ґрунтовного переосмислення самої організації навчального процесу.

Насамперед, з'ясовуючи відповідну термінологію, бачимо, що поняття «наука» та «навчальна дисципліна» далеко не тотожні й тому певним чином співвідносяться між собою.

Так, авторитетна юридична енциклопедія за редакцією Ю. С. Шемшученка повідомляє, що наука — це сфера людської діяльності, функцією якої є вироблення і теоретична систематизація об'єктивних знань про дійсність¹.

Три основних аспекти розуміння науки виділяє філософія науки — розділ філософії, що вивчає поняття, межі та методологію науки: як пізнавальну діяльність (1); як систему наукових знань(2); як соціальний інститут (3).

Поняття наукової діяльності в Україні визначено нормативно. Чинний Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року встановлює, що наукова діяльність — інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань, основними формами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження². Наука як система знань передбачає не лише їх накопичення, а й критичну переоцінку. Наука як соціальний інститут являє собою систему наукових організацій (академічних, освітніх, прикладних) і наукових галузей.

У наведених визначеннях акцентовано насамперед новизну отриманих знань і творчий характер процесу їх отримання. Можемо зауважити, що оскільки сутність наукової діяльності це отримання і використання нових знань, то вивчати науку — означає вивчати методи, прийоми, способи отримання нових знань. Суб'єктами такої діяльності виступають окремі вчені, наукові колективи або співтовариства, отже вивчати науку — означає вивчати цілеспрямовану діяльність зазначених суб'єктів. Вивчати науку як систему знань означає отримувати інформацію про наукові здобутки та способи їх переосмислення. Всі аспекти буття науки взаємопов'язані і тільки в своїй єдності дозволяють досить повно і адекватно описати функціонування реальної науки як цілого³.

Не можна вважати синонімами також і поняття «наукова дисципліна» та «навчальна дисципліна».

¹ Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енцикл., 1998. – Т. 4: Н – П. — 720 с.: іл.

² Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13 грудня 1991 року

³ Філософія науки / под ред. А.Г.Троєгубова: учебное пособие для вузов. – Тула: ТулГУ, 2006. – 136с. – С. 14

Латинський термін *disco*, від якого походить *disciplina*, має три значення: учитися, вивчати, дізнаватися¹. Дисципліна наукова розуміється як базова форма організації професійної науки (це область наукового знання, співтовариство, яке це знання здобуває, обробляє та транслює, та засоби, необхідні для функціонування науки як професії).

Дисципліна навчальна — курс науки, який викладається в навчальних закладах і об'єктивно за обсягом менший від самої науки через обмеженість навчальною програмою, кількістю академічних годин, професійним спрямуванням тих, хто навчається, та професійним рівнем та іншими якостями тих, хто навчає. Мета науки — осягнення істини й відкриття об'єктивних законів на основі узагальнення фактів для того, щоб передбачати тенденції розвитку дійсності й сприяти їх зміні. Мета навчальної дисципліни кардинально відрізняється від мети науки й передбачає доведення до тих, хто навчається, здобутих наукою та перевірених практикою знань за допомогою спеціальних методів, прийомів і способів.

Іншими словами, наука забезпечує появу об'єктивно нових знань, а навчальний процес забезпечує суб'єктивні можливості, здатність до наукового пошуку шляхом отримання базових знань — оволодіння певними визначеними для кожної навчальної дисципліни компетенціями. Документ про освіту, отриманий по закінченні навчання, і є констатацією досягнення його власником певного освітнього рівня.

Таким чином, навчальний процес — опанування ряду навчальних дисциплін (нормативних і вибіркових) — є основою, підґрунтям, необхідним для науки. Водночас цінність такого навчального процесу, який не торкається останніх наукових досягнень, взагалі сумнівна, з огляду на неможливість у цьому випадку підготовки кваліфікованих суб'єктів наукової діяльності. Якщо залучення студентів до наукового дослідження виявляється дійсно ефективним для науки лише у випадку їх талановитості, то присутність ученого в навчальному процесі як носія актуальної інформації *a priori* позитивно впливає на зміст, рівень, якість, сучасність, адекватність отриманих студентами знань.

Питання співвідношення науки та навчальної дисципліни в аспекті співмірності їх обсягів цікаве ще й тим, що, окрім зазначених вище причин, «неперекриття» дисципліною всіх наукових надбань виникає внаслідок специфіки певної дисципліни (науки).

Скажімо, вивчення школярем, студентом і вченим фізики (або хімії чи математики) відрізняється ступенем оволодіння певними знаннями. Однак такого не можна стверджувати стосовно соціально-гуманітарних наук, наприклад, соціології. Наука соціологія вивчає закономірності функціонування суспільства, а студент-соціолог здобуває необхідні знання та навички щоб бути в змозі, ставши фахівцем, вивчати ці закономірності. Це справедливо і щодо правових наук. Так, цивільне право як наука вивчає цивільно-правові явища, а завданням відповідної навчальної дисципліни є дати студентам знання про норми цивільного права та практику їх застосування.

Найвиразнішою, за такого підходу, виявляється специфіка історичних дисциплін. Історія не може бути лише чистою наукою, чи навчальним предметом, оскільки за своєю суттю завжди виступає формою самоусвідомлення суспільства. Саме на «історичному» тлі стає зрозуміло, що в випадку механічної заміни поняття «навчальна дисципліна» дисципліною науковою, беручи до уваги призначення кожної, виявляється безнадійно загубленою виховна функція освіти. Виникають питання, які здаються дивними на перший погляд. Чи має взагалі співпадати вивчення історії як наукове її дослідження із навчанням історії як процесом отримання базових знань? Чи повинен підручник з історії співпадати з історичною наукою?

Безперечно: основна мета та цінність науки — істина. Однак, якщо довідник з фізики містить масив об'єктивних достовірних даних про відповідні явища, процеси, величини, терміни тощо, а підручник з фізики розкриває їх системний характер і взаємозв'язки, то навіть проста хронологічна таблиця завжди нестиме на собі відбиток суб'єктивного бачення автора, який з нескінченної низки історичних фактів завжди вибере ті, які, на його переконання, найсуттєвіші. Тобто в навчальному процесі саме щодо історичних дисциплін неможливо уникнути суб'єктивної оціночної складової. Виходить, що від того, якого спрямування набуває цей суб'єктивізм, націлений він на бачення та донесення позитивних цінностей в історичному минулому, чи негативів, залежить, зрештою, ставлення до держави, суспільства і самих себе.

Таким чином, уникаючи підміни об'єктивності позитивізмом, варто наголосити, що головним завданням історичних навчальних дисциплін має бути не лише надання базових знань про державно-правові явища та процеси (причому ці знання мають бути максимально сучасними, тобто науково обґрунтованими), а й формування у майбутніх фахівців бачення, усвідомлення та відповідного сприйняття неминущих цивілізаційних цінностей суспільства як основи та дороговказу для подальшого розвитку.

¹ Дворецкий И.Х. Латинско-русский словарь / Иосиф Хананович Дворецкий. — 3-е изд., испр. — М. : Русский язык, 1986. — 846 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://linguaeterna.com/vocabula/list.php?letter=disco&submit=%CF%E0%E7%E0%F2%FC>